

Sergey Kim

Eusebius of Caesarea. Commentarius in XXXVII psalmum

Preprint, 2018

Persistent Identifier: [urn:nbn:de:kobv:b4-opus4-39018](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:b4-opus4-39018)

Die vorliegende Datei wird Ihnen von der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften unter einer Creative Commons Namensnennung-Nicht kommerziell 4.0 International Lizenz zur Verfügung gestellt.

Eusebius of Caesarea. Commentarius in XXXVII psalmum¹

Sergey Kim

Preliminary remarks

Eusebius of Caesarea left a commentary on Psalms which seems to be lost in its entirety. Only commentaries on several psalms have reached us through direct tradition; the majority of the commentaries are only extant fragmentarily in the exegetical chains, the *catenae*.

The commentary on 37 Psalm of Eusebius of Caesarea was attributed to Basil of Caesarea, for a reason we cannot now establish with certainty, probably due to an erroneous reading of the majuscule Greek heading – ΕΥΣΕΒΙΟΥ / ΒΑΣΙΛΙΟΥ. As part of Basil's heritage the commentary has survived in its complete form in at least 123 manuscripts. Paul Jonathan Fedwick assembled information on these 123 manuscripts in his fundamental repertorium of Basilian and Pseudo-Basilian texts².

Current edition

Here we offer a minor critical edition of Eusebius' commentary on the 37th Psalm based on a selection of Greek manuscripts from the 9th up to the 11th century, now kept in the libraries with the most important collections of Greek manuscripts. We have also collated the complete text of these witnesses of direct tradition against one witness of indirect tradition – the manuscript of the first part of the Palestinian *catena* on Psalms³:

Cat – Oxford, Bodleian Library, Barocci 235⁴, (s. IX ex.) f. 318r-327r; diktyon⁵ 47523.

Here is a chronological list of the employed manuscripts:

h85 – Vatican, BAV, gr. 2053⁶ (s. IX ex. – X in.), f. 135rb-140; diktyon 68682;

h177 – Patmos, Monastery of St John the Theologian, gr. 29 (s. IX ex. – X in.), f. 271v-281; diktyon 54273;

h146 – Paris, Bibliothèque nationale de France, gr. 480⁷ (s. X in.), f. 97-108v; diktyon 50054;

¹ Special thanks are due to the staff of the *Institut de Recherches et d'Histoire des Textes, Section grecque* in Paris who helped me to consult numerous manuscripts of Eusebius' Commentary on the microfilms in their possession. I am also indebted to the Patriarchal Foundation Blatadon for providing me with photographs of the Greek witnesses of the Commentary now kept in the monastic libraries of Mount Athos.

² Fedwick P. J. *Bibliotheca Basiliana Universalis*. A study of the manuscript tradition, translations and editions of the works of Basil of Caesarea, II. The *homiliae morales, Hexaemeron, De litteris*, with additional coverage of the letters. Part two: Editions, translations. (CCSG). Turnout, 1996, p. 1175-1177.

³ Known as Type C19 (cf. M. Geerard (ed.), *Clavis patrum graecorum*. Vol. IV. *Concilia. Catenae*. Turnhout, 1980, p. 197-198) or Type VI (cf. G. Karo – I. Lietzmann, *Catenarum graecarum Catalogus*. [Nachrichten der Kaiserlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Phil.-hist. Klasse. Heft 1.3.5.] Göttingen, 1902, p. 29-30)

⁴ <https://digital.bodleian.ox.ac.uk/inquire/p/527bead8-3430-4c8b-83dd-721da1140687>. See also R. Devreesse, *Les anciens commentateurs grecs des Psaumes*. (*Studi e testi* 264.) Città del Vaticano, 1970, p. 108.

⁵ The 'diktyon' number is a unique identifier of all Greek manuscripts throughout the world, conceived by the French researchers of the Section grecque, IRHT, CNRS in order to facilitate the search of Greek manuscripts, see the page: <http://pinakes.irht.cnrs.fr/>.

⁶ https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.gr.2053

⁷ <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10722473n>

h40 – Mount Athos, Megisti Lavra Δ 057 (Eustratiades 0433) (s. X), f. 33-42v; diktyon 27368;

h88 – Alexandria, Library of the Patriarchate, gr. 370 (113) (s. X-XI, Fedwick: s. XII), f. 14-26; diktyon 33257;

h103 – Lesbos, Monastery of Leimon, gr. 68⁸ (s. XI), f. 107r-119v; diktyon 45390;

h23 – Mount Athos, Vatopedi 62 (olim 57) (s. X ex. – XI in.), f. 133v-136v (des. mut.); diktyon 18209.

‘Secondary’ witnesses

Aside from the full collation of the above-mentioned manuscripts, we also chose a number of manuscripts from the ninth to eleventh centuries to control the passages that in our opinion might help find the points of bifurcation in the textual transmission. We only used them for the sample collation (see below); we accompany their respective Fedwick numbers with an asterisk.

*h98 – Glasgow, University Library, MS Hunter 407-408 (V.3.5-6) (olim Q. 3. 41) (a. 899), f. 85v-95v; diktyon 17320;

*h122 – Moscow, Gosudarstvennyj Istoričeskij Musej (GIM), Sinod. gr. 20 (Vlad. 125) (a. 976-977), f. 71-79; diktyon 43645;

*h120 – Moscow, Gosudarstvennyj Istoričeskij Musej (GIM), Sinod. gr. 16 (Vlad. 129) (s. X), f. 75-84; diktyon 43641;

*h153 – Paris, Bibliothèque nationale de France, gr. 487⁹ (s. X), f. 71-79; diktyon 50061;

*h69 – Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana gr. 415 (s. IX-X), f. 325-334; diktyon 67046;

*h92 – Firenze, Biblioteca Laurenziana, Plut. IV 19¹⁰ (s. X), f. 66-74v; diktyon 15935;

*h145 – Paris, Bibliothèque nationale de France, gr. 476¹¹ (s. X), f. 384v-392; diktyon 50050;

*h206 – Wien ONB theol. gr. 37 (s. X), f. 51v-59v; diktyon 71704;

*h123 – Moscow, Gosudarstvennyj Istoričeskij Musej (GIM), Sinod. gr. 21 (Vlad. 124) (s. X), f. 83v-92r (Fedwick: f. 84r-92r); diktyon 43646;

*h198 – Venezia Biblioteca Nazionale Marciana gr. Z. 054 (coll. 0424) (s. X ex.), f. 53-59v; diktyon 69525.

Old Georgian version

The Old Georgian translation of Eusebius’ Commentary on the 37th Psalm is due to St Euthymius the Athonite (+1024), the founder of the translational school of Iviron. The “Life of John

⁸ <http://web.pvaigaiou.gov.gr/leimonos/pdfs/200871815513.pdf>

⁹ <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b107235362>

¹⁰

<http://teca.bmlonline.it/ImageViewer/servlet/ImageViewer?idr=TECA0000607632&keywords=plut.04.19#page/1/mode/1up>

¹¹ <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10721575k>

and Euthymius” furnishes this information¹²; it is also confirmed by the colophon of the manuscript Athous, Iviron georg. 33 (*h641), f. 162v¹³. Eusebius’ Commentary in Georgian is part of the Basilian corpus, just like the totality of the witnesses of the Greek direct tradition.

The Georgian translation of the commentary seems to be inedited¹⁴; in spite of the indication of the *Supplementum* volume of the CPG, no. 3467(1), there is no edition of Eusebius’ Commentary on the 37th Psalm in the volume of Mzekala Shanidze of 1960¹⁵. P.J. Fedwick made a list of a dozen of Old Georgian manuscripts of various dates which contain its text¹⁶. Among the manuscripts he indicates the following four are of an ancient date¹⁷:

*h641 – Athous, Iviron georg. 33 (a. 1014), f. 88r-103v¹⁸ (no. X).

*h643 – Tbilisi, Institute of Manuscripts, A-135 (a. 1035), f. 130r-141r (no. X).

*h649 – Tbilisi, Institute of Manuscripts, A-927 (s. XII), f. 179v-185v (no. XXXIX).

*h659 – Jerusalem, Greek Patriarchate, georg. 139¹⁹ (s. XI – XII), f. 285v-302r.

Here are the title, the *incipit* and the *desinit* of the Old Georgian translation (according to the manuscripts *h641 and *h659).

TIT: წმიდისა მამისა ჩუენისა ბასილისი. თარგმანებად ლზ~ ფსალმუნისაჲ. სწავლაჲ აღსარებისაჲ (აღსაბისაჲ sic *h641). ფსალმუნი დავითისი მოსაკსენებელად. – “Of our holy father Basil, explanation of the 37th Psalm. Doctrine of confession. Psalm of David for the commemoration”

INC: წმიდათა წერილთა სიტყუანი დადგომად (დადგრომად *h641) არიან წინაშე საყდარსა ქრისტესსა მხილებად ჩუენდა – “The words of the holy Scriptures will stand (remain *h641) in front of the throne of Christ in order to denounce us”

DES: არამედ მოვედ (მოედ *h641) ჩემდა შემწედ და მფარველად ჩემისა ცხორებისა, რამეთუ შენი არს დიდებაჲ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამენ. – “but come to me in order to help and to protect my salvation, for yours is the glory, now and ever and from the ages to the ages. Amen.”

¹² See a recent translation of the “Life”: B. Martin-Hisard. *La Vie de Jean et Euthyme et le statut du monastère des Ibères sur l’Athos*, REB 49 (1991), p. 67-142, here 103 (“Comme nous le disions, il traduisit [...] les Enseignements de notre saint père, le grand Basile, le Commentaire des Psaumes, du même...”).

¹³ For the text and a French translation see R. Blake, *Catalogue des manuscrits géorgiens de la bibliothèque de la Laure d’Iviron au Mont Athos*, ROC IX (29) (1933–1934), p. 158 [118].

¹⁴ We hope to proceed shortly to a critical edition of the Old Georgian text of Eusebius’ commentary.

¹⁵ M. Sanidze, *ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები X-XIII საუკუნეთა ხელნაწერების მიხედვით*. I. ტექსტი. (*ძველი ქართული ენის ძეგლები*, 11.) Tbilisi, 1960, p. 470-475.

¹⁶ Fedwick P. J. *Bibliotheca Basiliana Universalis*. A study of the manuscript tradition, translations and editions of the works of Basil of Caesarea, II. The *homiliae morales*, *Hexaameron*, *De litteris*, with additional coverage of the letters. Part two: Editions, translations. (CCSG). Turnout, 1996, p. 1176 (see manuscripts h641, h642, h643, h644, h647, h649, h650, h652, h655, h656, h657, h659).

¹⁷ The manuscripts h642, h644, h647, h650, h652, h655, h656, h657 are copies of the 17th-20th centuries and can thus be neglected.

¹⁸ We correct thus the folios against ff. 83r-101v indicated by Fedwick P. J. *Bibliotheca Basiliana Universalis*. A study of the manuscript tradition, translations and editions of the works of Basil of Caesarea, II. The *homiliae morales*, *Hexaameron*, *De litteris*, with additional coverage of the letters. Part one: Manuscripts. (CCSG). Turnout, 1996, p. 194-195.

¹⁹ Available online: <https://www.loc.gov/item/00271073343-jo/>

Sample collation.

Alongside the full collation of several witnesses, we proceeded to a sample collation of the passages where textual variants might help group manuscripts into families. For the sample collation we used a number of ‘secondary’ witnesses (see above) and one witness of the Old Georgian translation (*h641, see above). ‘Secondary’ witnesses are marked with an asterisk; the accord of the totality of the ‘secondary’ Greek witnesses is marked with *SEC.

1,4 πρόσχωμεν] scripsi, *h153, πρόσχωμεν h103 h23 h40 h177 *h92 *h120 *h122, προσχωμεν h85 h146 *h98 *h145 *h198 *h206 *h123, προσέχωμεν h88, προσσχωμεν *h69, ვისმინებთ (let us listen to) *h641

1,29 εἰς τέλος] h85 h146 h40 h88 h177 *h153 *h123, εἰς τὸ τέλος h103 h23 *h98 *h69 *h92 *h120 *h145 *h198 *h206 *h122, εἰς ἀνάμνησιν Cat, დასასრული ოგო (the end) *h641

1,31-32 ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ἀνάμνησιν] h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 *h98 *h69 *h92 *h153 *h145 *h198 *h206 *h122 *h123, ἀναπέμπομεν τὸν ἐντυγχάνοντα Cat, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπέλωμεν ed., < *h120, ოგოს აქვცა მისასვსეებელი მათი (so that here too there be commemoration of these things) *h641

1,67 δεκαπλήγου] Cat (= სატახუჯელთა მათოვს ათ-სახეთა [concerning the tenfold plagues] *h641), δεκαλόγου h103 h85 h146 h23 h88 h40 h177 *SEC

1,78 κολάσεσιν] h103 h85 h146 h23 h40 h177 *SEC, κακώσεσιν h88 Cat, მოლუაწებოთა (with pain) *h641

2,7-10 Ὁ δὲ Δαβὶδ οὐ τὸ σῶμα πληγείς ὁμοίως τῷ Ἰὼβ, αὐτὴν δὲ τὴν ψυχὴν καιρίαν τρωθεὶς οὐχ ὁμοίως τῷ Ἰὼβ φάσκει “Βέλη γὰρ κυρίου ἐν τῷ σώματί μου εἰσιν] h146 h23 h88 *h122, οὗτος δὲ οὐχ οὕτως h103 *h120 *h153, და ესეცა ოცყვს (and he says this too) *h641, < h85 h40 h177 *h98 *h69 *h92 *h145 *h198 *h206 *h123

2,30 ὁ Ἰὼβ Cat *h641 < h103 h85 h146 h23 h40 h177 *SEC

2,31 αὐτῷ] h85 h88 h177 *h98 *h69 *h153 *h198 *h206 *h122 *h123, τῷ Ἰὼβ h103 h146 h23 h40 *h92 *h120 *h145, < *h641

2,42 διδασκαλία, οἱ] h103 h146 h23 h40 h88 h177 *h120 *h153 *h122 *h123 (=, სწავლა..., რომელბი ოგო [the teaching..., which are] *h641), διδασκαλίας οἷα h85, διδασκαλίας οἱ *h98 *h69 *h92 *h145 *h198 *h206, διδασκαλικοὶ Cat

2,48 παραλαβόντα] h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 *SEC, προσλαβόντες Cat, προσλαβόντα ed.

3,13-14 τῆ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν] h103 h85 h23 Cat *h120 *h206, < h146 h40a.c. h88 h177 *h98 *h69 *h92 *h153 *h145 *h198 *h123 *h122, add. in marg. h40p.c.

5,53 ἐπιλέγει] h103 h85 h146 h40 h88 *h69 *h120 *h206 *h122, καὶ ἐπιλέγει h177, ἐπάγει λέγων *h98 *h92p.c. *h153 *h145 *h198 *h123 ed.

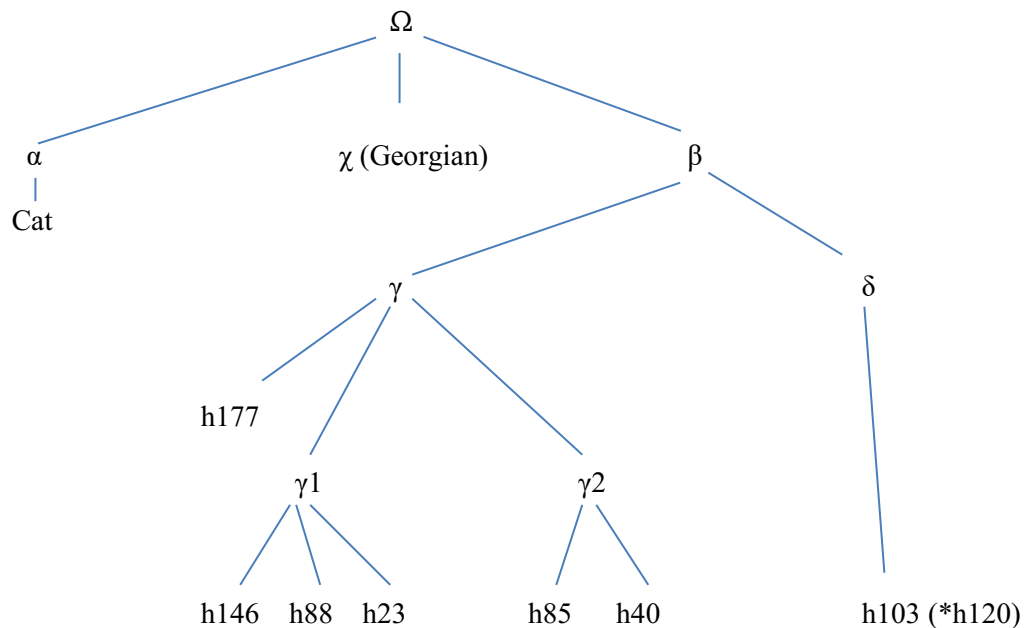
5,57 εὐχόμενοι] h85 h146 h40 h88 h177 *h98 *h69 *h92 *h153 *h145 *h198 *h206 *h123 *h122 (= ὀδυστρῶδες [desired] *h641), γλιγόμενοι h103 *h120

6,25 ἐμαυτοῦ· συνῆγον δὲ πάλιν] h103 h85 h146 h40 h88 h177 *h98 *h69 *h92 *h120 *h153 *h145 *h198 *h206 *h122, < h85 *h123

6,44 παρὰ σοῦ] h103 h40 *h120 (= δι᾽ ἡμεῶν [through you] *h641), παρουσίας h85 h146 h88 h177 *h98 *h69 *h92 *h153 *h145 *h198 *h206 *h123 *h122

7,25 κακὰ] h85 h146 h88 h177 *h153 *h206 *h122 *h123, πονηρὰ h103 h40 *h98 *h69 *h92 *h120 *h145 *h198

After establishing the critical text on the basis of these manuscripts, we see that two main branches of textual tradition exist: the one (α) now represented fragmentarily in the *catenae* and the second one (β) to which all the collated witnesses of the Commentary can be reduced. As one can see from the sample collation above and the apparatus, we can make several subdivisions inside the branch β . Thus, γ reunites h146, h88, h23, h85, h40 and h177; it can be divided in its turn into γ_1 (h146, h88, h23) and γ_2 (h85, h40). One group is rather independent δ (h103). The model of the Old Georgian translation most probably is to be placed before the division of α and β (see accords at **1,67** and **2,30** above).

German translations.

Two German translations are signaled by Fedwick²⁰. An ancient one was produced by Schweickhart (alias Schweikhard or Schwickart), count von Helfenstein²¹ back in 1591. Fedwick

²⁰ Fedwick P. J. *Bibliotheca Basiliana Universalis. A study of the manuscript tradition, translations and editions of the works of Basil of Caesarea, II. The homiliae morales, Hexaameron, De litteris, with additional coverage of the letters. Part two: Editions, translations.* (CCSG). Turnout, 1996, p. 1177.

²¹ H. Schweickhart, Graf zu Helfenstein, *Opera dess heiligen hocherleuchteten Vatters Basilij Magni, Erzbischoffen zu Caesarea in Cappadocia....* Ingolstadt, 1591, p. 176-184 (no. XXI). <https://books.google.de/books?id=m->

mentions a more recent translation by Johan Georg Weissmann (or Waitzmann)²² in the series “Der Werke der Kirchenväter”; it must be noted that we haven’t found a translation of the Commentary on the 37th Psalm in these volumes.

[dEAAAacAAJ&printsec=frontcover&dq=helfenstein+basilus&hl=de&sa=X&ei=d9-fUpCbD9DNsgbat4GoCQ#v=onepage&q=helfenstein%20basilius&f=false](https://www.google.com/books/edition/dEAAAacAAJ&printsec=frontcover&dq=helfenstein+basilus&hl=de&sa=X&ei=d9-fUpCbD9DNsgbat4GoCQ#v=onepage&q=helfenstein%20basilius&f=false)

²² S. Weissmann. Basilius von Cäsarea der Grosse, Sämtliche Schriften. Aus der Urtext in die deutsche übersetzt. (*Der Werke der Kirchenväter*, 19-26.) Kempten, 1838-1842.

1

Ψαλμός τῷ Δαβιδ εἰς ἀνάμνησιν

Ps. 37,1

Οἱ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς λόγοι στήσονται ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ· “Ἐλέγξω γάρ, φησί, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀμαρτίας σου”. Οὕτω καὶ πρόσχωμεν νηφόντως τοῖς λεγομένοις κατὰ τὴν γραφὴν καὶ εἰς ἔργον προάγειν τὰς ἐν|τολὰς τοῦ κυρίου σπουδάσαι ἐπειχθῶμεν, ὅτι οὐκ οἶδαμεν, ποῖα ὥρα ἢ ἡμέρα ὁ κύριος ἡμῶν ἔρχεται.

PG 30, 84

**Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με
μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με.**

Ps. 37,2ab

10 **Τούτοις τοῖς ῥήμασι καὶ ταῖς συλλαβαῖς καὶ ὁ ἔκτος ψαλμός τούτῳ παραπλησίως ἄρχεται καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τοῦ ἔκτου τοῖς ἐν τῷ προκειμένῳ φερομένοις συγγενῇ τυγχάνει.** Τεταπεινώσθαι γὰρ αὐτοῦ τὰ ὀστᾶ καὶ τὴν ψυχὴν κεκοπιακέναι ἐν τῷ στεναγμῷ αὐτοῦ ἔφασκεν ἐν τῷ ἔκτῳ καὶ προστίθει λέγων· “**Λούσω καθ’ ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω**”, καὶ τὰ τούτοις συνημμένα.

15 Παραπλήσια δ’ ἂν εἴη ἐκεῖνοις καὶ τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ, δι’ ὧν εἴρηται·

Οὐκ ἔστιν ἴσας ἐν τῇ σαρκί μου,

Ps. 37,4a-5a

καὶ οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἀμαρτιῶν μου.

1,3 Ps. 49,21 4 Matth. 24,42 13 Ps. 6,7bc

Trad. text.: h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 1 a Ψαλμός inc. Cat (318ra, ευσ)

tit. τοῦ αὐτοῦ εἰς τον λζ΄ ψαλμόν praem. h103 h85 h146 h23, τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἐρμηνία εἰς τον λζ΄ ψαλμόν praem. h40, + ὁμιλία κβ΄ in marg. h23 + λογος ι΄ in marg. h40

1,1 ἀνάμνησιν + κύριε εὐλόγησον h146 **2** Οἱ...**6** ἔρχεται < Cat **3** τὰς...**4** σου < h85 h23 h177 **4** Οὕτω] οὕτως h85 | πρόσχωμεν] scripsi, πρόσσχωμεν h103 h23 h40 h177, προσχώμεν h85 h146, προσέχωμεν h88 **5** προάγειν] προαγαγεῖν h85 **9** Τούτοις τοῖς] αὐτοῖς Cat | ταῖς] αὐταῖς Cat | τούτῳ] τούτοις h177 **11** Τεταπεινώσθαι...**23** ἐπορευόμην < Cat **13** προστίθει] προσετίθει h88 h177 | ἐν + δὲ h23 **15** εἴη < h40 **17** καὶ...μου < h85 | ἐν < h177

ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου,
καὶ τὰ τούτοις δι' ὄλου τοῦ ψαλμοῦ ἐπαγόμενα, ἐν οἷς ἀποκλαίεται τὴν 20
ἐαυτοῦ ταλαιπωρίαν. Ταύτη γὰρ καὶ αὐτὸς τῆ λέξει κέχρηται εἰπών·

Ps. 37,7ab Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους,
ὄλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην.

Ἄλλ' ἐν τῷ ἔκτῳ ἢ προγραφή εἶχεν· “Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις ὑπὲρ
τῆς ὀγδόης ψαλμὸς τῷ Δαβίδ”, ἐν δὲ τῷ παρόντι τούτων μὲν οὐδέν, 25
μόνον δὲ “ὁ ψαλμὸς τῷ Δαβίδ εἰς ἀνάμνησιν” λέλεκται. Ἡ γε μὴν
προσθήκη “εἰς ἀνάμνησιν” ἔοικεν ἀναπέμπειν ἡμᾶς τῆς ἐν τῷ ἔκτῳ
προγραφῆς, ὥστε εἶναι τὰ παρόντα εἰς τέλος καὶ ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς
ὀγδόης. Πάντων γὰρ ἂν εἴη τούτων παραστατικὸν τὸ εἰς τέλος, ἀλλ'
ἐπεὶ διεξιόντες τὰ ἐν τῷ ἔκτῳ ὑποπεσόντα εἰς τὴν προγραφὴν 30
εἰρήκαμεν εἰς τὴν ἐκείνων ἀνάμνησιν, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς
ἀνάμνησιν.

Δοκεῖ δὲ μοι ὁ Δαβίδ ἐν διαφόροις καὶ πολλοῖς περὶ τοῦ
πραχθέντος αὐτῷ πλημμελήματος ἐξομολογησάμενος ἰδίως τὸν
παρόντα ψαλμὸν ἀφωρικέναι εἰς ἀνάμνησιν, ὡς αἰεὶ καὶ διὰ παντὸς 35
φέρειν αὐτὸν ἀνὰ στόμα, κεχρησθαι δὲ αὐτῷ ἀντ' ἐπωδῆς ἐπὶ
θεραπείᾳ τῆς ἐαυτοῦ ψυχῆς. Ἰκετηρίαν γοῦν ἀναπέμπει τῷ θεῷ, δι' ἧς
ἀποστρέφει μὲν τὴν ὀργὴν τὴν πᾶσι τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐπηρητημένην,

24 Ps. 6,1 28 Ps 6,1

Trad. text.: h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 Cat

21 καὶ...λέξει] τῆ λέξει καὶ αὐτὸς h85 22 τέλους + σφόδρα h88 24 ἐν¹ + μὲν Cat
προγραφῆ] ἐπιγραφῆ h85 | εἶχεν] περιεῖχεν Cat 26 ὁ < h103 h146 h23 h40 h88
λέλεκται] δέδεικται Cat 27 προσθήκη + ἢ Cat | τῆς] εἰς τὴν Cat 28 προγραφῆς]
προγραφὴν Cat | ὥστε] ὡστ' Cat | τέλος] τὸ praem. Cat 29 εἰς τέλος] εἰς τὸ τέλος
h103 h23, εἰς ἀνάμνησιν Cat 30 ἐπεὶ διεξιόντες] ἐπειδὴ ἐξιόντες h85 h146^{a,c}, ἐπειδὴ
διεξιόντες h146^{b,c} h23 h40^{b,c} | ὑποπεσόντα] τὰ ὑποπεσόντα Cat 31 ἡμεῖς < h146
h23 | ἐπὶ...32 ἀνάμνησιν] h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177, ἀναπέμπομεν τὸν
ἐντυγχάνοντα Cat, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπέλωμεν ed. 33 ἐν...καὶ] διαφόρως ἐν Cat
καὶ] ἐν h103 h85 h146 h23 | τοῦ < h103 h85 h146 h23 h177 34 πλημμελήμασιν h23
35 ἀφωρικέναι] ἠφορηκέναι h40, + ἐαυτῷ Cat 36 αὐτὸν] αὐτὸ Cat | κεχρησθαι]
κέχρηται h85 | δὲ] τε Cat | ἀντ] ἀντὶ Cat 37 ἐαυτοῦ] αὐτοῦ Cat

ιλάσκειται δὲ τὸν ἀγαθὸν κύριον ταῖς μεθ' ὑπερβαλλούσης
40 ἐξομολογήσεως φωναῖς. Λέγων δέ· “Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης
με”, οὐ τὸν ἔλεγχον παραιτεῖται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ· καὶ τῷ· “Μηδὲ
τῆ ὀργῆ σου παιδεύσης με”, οὐ φεύγει τὸ παιδευθῆναι, δίχα | δὲ ὀργῆς PG 30, 85
τῆς παιδείας τυχεῖν ἀξιῶ. Ὡς εἰ καὶ ἰατρῷ τις τὰ διὰ καυτῆρος καὶ
σιδήρου καὶ πικρῶν ἀντιδότων προσφέροντι βοηθήματα ἐπὶ
45 θεραπεία πάθους ὑποκειμένου λέγοι· “Μὴ διὰ πυρός με θεραπεύσης,
μηδὲ διὰ σιδήρου καὶ τομῶν, διὰ δὲ ἠπίων καὶ πραστέρων
φαρμάκων”· ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ τὴν θεραπείαν ἀρνεῖται, ἀλλὰ τὸ
ἐπίπονον τῶν βοηθημάτων.

Πολλάκις δὲ εἴρηται, ὡς “ὀργῆ” καὶ “θυμὸς τοῦ θεοῦ” λεγόμενα ἐν
50 ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς οὐ πάθη σημαίνει (παντὸς γὰρ πάθους
ἀλλότριον τὸ θεῖον), κατὰ μεταφορὰν δὲ τὰ τοιαῦτα εἴωθεν ὀνομάζειν
ὁ τῆς γραφῆς λόγος, ὡς καὶ ὀφθαλμοὺς θεοῦ καὶ ὄρα καὶ χεῖρας καὶ
δακτύλους καὶ πόδας καὶ τὰ λοιπὰ μέλη· ἅπερ ὡς πρὸς ἀνθρώπους
χρησίμως οἰκονομεῖται συγκατιῶν τῆ τῶν ἀκρωμένων ποιότητι.
55 Οὕτως οὖν καὶ τὰς ἐπαγομένης τιμωρίας τοῖς ἀμαρτάνουσι κατὰ θεοῦ
κρίσιν σκυθρωπὰς οὔσας καὶ ἀλγεινὰς τοῖς πάσχουσιν ὡσανεὶ ἐξ
ὀργῆς καὶ θυμοῦ ἐπαγομένης ὑποτυποῦται. Τοῦτο δὲ διδάσκει καὶ ὁ
ἱερὸς ἀπόστολος λέγων· “Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ
ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ
60 ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ
τὰ ἔργα αὐτοῦ”. Ὡς εἰ τις καὶ τὰς ἐκ τοῦ νόμου τῷ ἀνδροφόνῳ

58 Rom. 2,5

Trad. text.: h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 Cat

39 ὑπερβαλλούσαις h146 40 δέ < h85 41 με] + h40^{p.c} | τῷ] scripsi, τὸ codd.
Μηδὲ... 42 με < Cat 42 οὐ] οὐδὲ Cat | φεύγει] trsp. post παιδευθῆναι Cat | δίχα... 43
ἀξιῶ] ἀλλὰ τὸ μετὰ ὀργῆς Cat 43 τυχεῖν < h85 | καυτῆρος] καυστήρος h85 h146 h23
45 ὑποκειμένου] ὑποκείμενος Cat | λέγοι] λεγει h85 46 μηδὲ] μὴ h85 | διὰ²] ἀλλὰ
praem. Cat | δέ < Cat 47 ἀλλὰ... 49 εἴρηται < h85 | τὸ... 48 ἐπίπονον] τὸν ἐπίπονον
τρόπον Cat 49 εἴρηται] ὡς praem. h23 h177 | λεγόμενα] λεγόμενον h103 h85 h146
h23 h40 h177 50 πάθη] πάθος h85, + περὶ τὸν θεὸν Cat | γὰρ < Cat
57 ὑποτυποῦται] ὑποτυποῦνται Cat | δέ] γοῦν Cat

ἐπηρητημένας κολάσεις “ὀργήν” καὶ “θυμὸν” ὀνομάζοι οὐκ ἀληθῶς τοῦ νόμου θυμουμένου καὶ ὀργιζομένου, τοῦ δὲ κολαζομένου ὀργήν τοῦ νόμου τὴν τιμωρίαν ὑπειληφότος; Ἦδη δὲ καὶ οἱ τὰς κολάσεις διακονοῦντες κατὰ τῶν ἀσεβῶν πονηροὶ δαίμονες, αἱ τε ὑπηρετικάι 65 δυνάμεις τοῦ θεοῦ, αἱ τοιαῦται καὶ “ὀργή” καὶ “θυμὸς” ὀνομάσθησαν. Οὕτω γοῦν εἴρηται ἐν τῷ περὶ τῆς δεκαπλήγου τῆς κατ’ Αἰγυπτίων ἐπαχθείσης λόγῳ τό· “Ἀπέστειλεν ἐπ’ αὐτοὺς ὀργήν καὶ θυμόν, ἀποστολὴν δι’ ἀγγέλων πονηρῶν”. Οὕτως “δεξιὰ” λέλεκται τοῦ θεοῦ τὰ διὰ τῶν δεξιῶν καὶ ἀγαθῶν δυνάμεων τοῖς ἀξίοις χορηγούμενα. 70

Ἰκετεύει τοίνυν ὁ Δαβὶδ μὴ διὰ πονηρῶν δυνάμεων ἐλεγχθῆναι, μηδὲ δι’ ἀποστολῆς ἀγγέλων πονηρῶν παιδευθῆναι, διὰ λόγων δὲ σωτηρίων καὶ μαθημάτων ὠφελίμων. Καὶ ἄλλως δὲ ἀντιβλεῖ μὴ τηρηθῆναι εἰς ἡμέραν ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ἥδη δὲ ἐντεῦθεν καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον πρὸ τῆς τελευτῆς 75 ἀπολήψεσθαι τὰ ἀμαρτήματα. Καὶ ἔτυχέ γε τοῦ σκοποῦ· φαίνεται γοῦν δίκην δεδωκώς, δι’ ὧν ἔπαθε, πρὸ τῆς τελευτῆς. Καὶ ἄλλως δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐτιμωρεῖτο παντοίαις ὑποβάλλων κολάσεσιν ἐν τοῖς τῆς ἐξομολογήσεως τρόποις.

68 Ps. 77,49

Trad. text.: h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 Cat 79 a τρόποις des. Cat (319rb)

62 θυμὸν... 63 νόμου < h177 | ὀνομάζοι ὀνομάζει h85 63 τοῦ²... κολαζομένου < h23 65 διακονοῦντες] διακονούμενοι Cat | αἱ τε] αἱ δὲ h103 h85 h146 h88 h177 ὑπηρετικάι] ὑπηρετάει καὶ h85 66 αἱ...καὶ¹] αἰτοιαῖδε (!) Cat | τοιαῦται + δὲ h85 h177 καὶ¹ < h103 h146 h40 h177 | καὶ¹...καὶ² < h85 67 Οὕτω] οὕτως h85 h146 h23 h40 h177 | γοῦν] οὖν h177 | περὶ] ἐπὶ h177 | δεκαπλήγου] Cat, δεκαλόγου h103 h85 h146 h23 h88 h40 h177 | κατὰ h85 h146 h23 68 λόγῳ τό] λόγῳ τοῦ h85, λόγῳ τιμωρίας h146, τιμωρίας h23 | τό] τοῦ h40 | ὀργήν...θυμόν] θ.κ.ό. ~ Cat 69 Οὕτως] οὕτω h103 71 τοίνυν...Δαβὶδ] Δαβὶδ τοίνυν h177 72 πονηρῶν] σκυθρωπῶν Cat | δὲ manu post. h146 73 ἄλλως] Παῦλος h177 75 καὶ < Cat 76 ἀπολήψεσθαι] ἀπολούσασθαι Cat 77 τελευτῆς + ὡς ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν Βασιλειῶν μεμαθήκαμεν Cat 78 κολάσεσιν] κακώσεσιν h88 Cat

Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι,
καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χειρὰ σου
οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου,
οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου.

Ps. 37,3a-4b

- 5 Ὁ μὲν μέγας ἀθλητῆς Ἰώβ παντοῖους ὑπομείνας πειρασμοὺς οὐκ
ἠγνόει, πόθεν αὐτῷ τοῦτο ἐγένετο, διὸ ἔλεγεν· “Βέλη γὰρ κυρίου | ἐν PG 30, 88
τῷ σώματί μου ἐστίν, ὧν ὁ θυμὸς αὐτῶν ἐκπίνει μου τὸ αἷμα”. Ὁ δὲ
Δαβίδ οὐ τὸ σῶμα πληγεὶς ὁμοίως τῷ Ἰώβ, αὐτὴν δὲ τὴν ψυχὴν
καιρίαν τρωθεὶς οὐχ ὁμοίως τῷ Ἰώβ φάσκει· “Βέλη γὰρ κυρίου ἐν τῷ
10 σώματί μου εἰσιν”· ἀλλ’ “Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι, καὶ
ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χειρὰ σου”. Ὁ δὲ Ἰώβ μνημονεὺς τῆς χειρὸς
κυρίου λέγων· “Χεὶρ κυρίου ἐστὶν ἡ ἀψαμένη μου”, καὶ ὁ διάβολος τῷ
κυρίῳ λέγων· “Ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ἄψαι πάντων, ὧν ἔχει”,
ἔφασκε καὶ πάλιν· “Ἀπόστειλον τὴν χειρὰ σου καὶ ἄψαι τῶν σαρκῶν
15 αὐτοῦ καὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ”. Ἄλλ’ ἕτερα τις ἦν χεὶρ καὶ ἕτερα βέλη
τῶν σαρκῶν αὐτοῦ καθικνούμενα καὶ τῶν σωματικῶν ὑπαρχόντων.
Ἐνταῦθα δὲ ἐπειδήπερ τὴν ψυχὴν αὐτὴν νεοσῆκει ὁ Δαβίδ, ἕτερα
βέλη καθικέσθαι αὐτοῦ σημαίνει καὶ ἕτεραν χεῖρα ἦφθαι αὐτοῦ· καὶ μοι
δοκεῖ τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα “βέλη” λογικὰ εἶναι, μᾶλλον δὲ αὐτοὺς
20 τοὺς τοῦ θεοῦ λόγους νύπτοντας καὶ τιτρώσκοντας αὐτοῦ τὴν ψυχὴν καὶ

2,6 Job 6,4 12 Job 19,21 13 Job 1,11 14 Job 2,5

Trad. text.: h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 5 a Ὁ μὲν inc. Cat (319vb, ευσ)

2,2 ἐπεστήριξας] ἐπεστήρισας h103 h85 h146 h23 3 οὐκ...σου < h85 6 πόθεν] Cat
ὀπόθεν h103 h85 h146 h23 h88 h40 h177 | τοῦτο] τοῦτ' h103 h146 h23 h40, ταῦτ' Cat
ἐγένετο] ἐγένετο h88 Cat, ἐγίνετο h103 h146 h23 h40 h177 7 Ὁ... 10 εἰσιν] οὗτος δὲ
οὐχ οὕτως h103, < h85 h40 h177 9 κυρίου < h146 10 εἰσιν] ἐστὶν Cat
11 ἐπεστήριξας] ἐπεστήρισας h103 h85 h146 h23 Cat | Ἰώβ < Cat 12 Χεὶρ] + γὰρ
h40 h177 16 καθικνούμενα] καθηκόμενα h85, τὰ καθικομένα Cat 17 νεοσῆκει]
ἐνοσῆκει h85 18 καὶ] ἢ praem. h177 | χεῖρα + τοῦ θεοῦ Cat | καί... 19 εἶναι] καθὰ
ἔφθημεν εἰπόντες τὰ λογικὰ βέλη Cat 20 καὶ τιτρώσκοντας < Cat

τὴν συνείδησιν αὐτὴν τιμωρουμένους καὶ κολάζοντας, ἐπεὶ τοσοῦτος ὢν ὁ ἀνὴρ καὶ τοσοῦτων τετυχηκῶς ἀγαθῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ αἰσχροῦ πράξει ἐαυτὸν ἐξέδωκεν. **Μήποτε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ πεπυρωμένα βέλη τὰ παθητικὰ καὶ ἐρωτικὰ εἰς ἐπιθυμίαν ἐξάψαντα τῆς τοῦ Οὐρίου γυναικὸς σημαίνει, περὶ ὧν καὶ ὁ** 25 **ἀπόστολος διδάσκει λέγων· “Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι”.** Ἐπειδὴ γὰρ ἄφρακτος εὐρεθεὶς οὐκ ἀντέσχε πρὸς τὰ τοῦ πονηροῦ πεπυρωμένα βέλη, εἰκότως τὴν ψυχὴν τρωθεὶς ἦλω τῇ ἐπιθυμίᾳ.

Ὡσπερ δὲ ὁ Ἰώβ τὰ τοῦ διαβόλου βέλη τὰ ἔλκη τὰ ἐπιτεθέντα 30 **αὐτῷ κατὰ τοῦ σώματος (ἐπειδὴ κατὰ συγχώρησιν ἐγένετο τοῦ θεοῦ) “βέλη κυρίου” ὠνόμασεν εἰπών· “Βέλη γὰρ κυρίου ἐν τῷ σώματί μου ἐστίν, ὧν ὁ θυμὸς αὐτῶν ἐκπίνει μου τὸ αἷμα”,** οὕτως εἰκὸς καὶ τὸν **Δαβὶδ ἐναυῦθα “βέλη κυρίου” εἰρηκέναι, ἐπεὶ κατὰ συγχώρησιν τοῦ κυρίου κατεστρατεύσατο αὐτοῦ ὁ ἀντίπαλος, ἵνα μάθῃ μὴ λέγειν· “Οὐ** 35 **μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα”.** Ἐπεὶ γὰρ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ δυνατούμενος μέγα ἐφ’ ἐαυτῷ ἐφρόνησέ ποτε ὡς ἀπαυθαδιάσασθαι καὶ εἰπεῖν· **“Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου· οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα”,** τούτου χάριν εἰκότως παρεδόθη τῷ πειράζοντι, ὃς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καταψάμενος μειζρόνως αὐτὸν ἢ τὸν Ἰώβ ἐζημίωσεν. **Οἱ δὲ λόγοι** 40 **τῆς δικαιοκρισίας αὐτοῦ ὑπομνηστικοὶ καὶ τῆς ὀργῆς τῆς τοῖς**

26 Ephes. 6,13/16 32 Job 6,4 35 Ps. 29,7b 38 Ps. 29,7ab

Trad. text.: h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 Cat

21 καὶ κολάζοντας < Cat | ἐπεὶ] ἐπὶ h177 | ἐπεὶ...23 ἐξέδωκεν < Cat | τοσοῦτος] τοσοῦτον h177 | ὦν] ἦν h103 h146 h23 h177 22 ὁ < h146 h177 | ἀγαθῶν < h103 h85 h146 h23 h177 24 πονηροῦ] διαβόλου Cat | παθητικὰ + τὰ Cat | καὶ ἐρωτικὰ < h85 Cat | ἐπιθυμίαν + αὐτὸν Cat 27 τὰ² < Cat | πεπυρωμένα trsp. ante βέλη Cat 28 Ἐπειδὴ...29 ἐπιθυμίᾳ < Cat 30 Ὡσπερ δὲ add. in marg. h40^{p.c.} | ὁ Ἰώβ Cat, < h103 h85 h146 h23 h40 h177 | βέλη < h177, + καὶ Cat | τὰ ἔλκη < h146 31 αὐτῷ] τῷ Ἰώβ h103 h146 h23 h40 | τοῦ¹ < h85 | ἐγένετο] ἐγένετο Cat 32 γὰρ < h85 h146 h23 h177 | σώματι] στόματι Cat 36 Ἐπεὶ] ἐπὶ h177 37 ἀπαυθαδιάσασθαι] ἀπαυθαδιάσασθαι Cat 38 εἶπον] εἶπα Cat 40 Οἱ...λόγοι] εἰ δὲ οἱ λόγοι Cat 41 τῆς¹] οἱ τῆς Cat | τῆς τοῖς ~ h85

ἀμαρτάνουσιν ἐπηρημένης διδασκαλία, οἱ | βελῶν εἰσὶν ὀξύτεροι, τὴν PG 30, 89
συνειδήσιν νύπτοντες, πινύσκοντές τε καὶ κεντοῦντες αὐτήν. Καὶ οὕτως
εἴποις ἂν τὸν Δαβὶδ τοῖς ἱεροῖς τούτοις καὶ θείοις κεντούμενον
45 εὐλόγως παραιτεῖσθαι τὸν διὰ θυμοῦ ἔλεγχον καὶ τὴν δι' ὀργῆς τοῦ θεοῦ
παιδεῖαν· “Μὴ γὰρ τῷ θυμῷ σου, φησὶν, ἐλέγξης με, κύριε, μηδὲ τῇ ὀργῇ
σου παιδεύσης με”. Διὰ τί; “Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι·
παραλαβόντα γὰρ τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν τὰ παρὰ σοῦ καθικόμενα
βέλη ἱκανῶς με τιμωρεῖται καὶ αὐτάρκως με κολάζει”· διὸ ἱκετεύει μὴ
50 ὀργῆς ἐτέρας, μηδὲ θυμοῦ πειραθῆναι.

3

“Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι (ἢ καθίκεταιί μου κατὰ τὸν Σύμμαχον), Ps. 37,3b
καὶ ἐπεστήριξας ἐπ’ ἐμὲ τὴν χεῖρά σου.

Χεῖρα δὲ κυρίου καθαψαμένην αὐτοῦ νόησον καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰώβ
δεδηλωμένην· αὕτη δὲ ἡ χεὶρ τοῦ κυρίου πάντα τὸν οἶκον τοῦ Δαβὶδ ἐκ
5 βάρων ἔσεισε, τὸν μὲν πρωτότοκον αὐτοῦ τῶν παίδων τὸν Ἀμνῶν ἔρωπι
τῆς ἀδελφῆς ἐκμήνασα, πυρώσασα δὲ τὸν Ἀβεσσαλώμ τῇ κατὰ τοῦ
ἀδελφοῦ ὀργῇ, ὡς ἀνελεῖν τὸν Ἀμνῶν, ἔπειτα καὶ αὐτῷ ἐπαναστῆναι τῷ
πατρί καὶ τὰ λοιπὰ δὲ πάντα διὰ τῆς ἱστορίας παριστάμενα ἢ δηλωθεῖσα
χεῖρ.

46 Ps. 37,2ab 47 Ps. 37,3a 3,1 Ps. 37,3a

Trad. text.: h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 Cat

42 ἐπηρημένοις h23 | διδασκαλία οἱ] διδασκαλίας οἶα h85, διδασκαλικοὶ Cat
43 πινύσκοντές...αὐτήν < Cat 44 θείοις + βέλεσιν Cat 45 θυμοῦ] τοῦ θυμοῦ Cat
καὶ...47 μοι < Cat | τὴν] τὸν h177 48 παραλαβόντα] προσλαβόντες Cat, προσλαβόντα
ed. | καθικόμενα + μου Cat 49 διὸ...3,9 χεῖρ < Cat
3,1 καθίκεται] καθίκετό h103 2 ἐπεστήριξας] ἐπεστήριξας h103 h85 h23 3 νόησον]
νόει h85 h23 5 Ἀμνῶν] ἀμνὸν h85 6 πυρώσασα] πυρώσας h85 7 Ἀμνῶν] ἀμνὸν
h85 | αὐτῷ] αὐτὸν h85 h146 h23 h177 9 χεῖρ + εἰργάσατο h103, < h23^{ras}.

“Χεῖρ σου καθήψατό μου διὰ τῶν ἐπαλλήλων συμφορῶν· ἵκετεύω, 10
 φησί, μὴ ἄλλω θυμῷ ἐλεγχθῆναι, μηδὲ χεῖροσι ὀργῇ παιδευθῆναι”. Καὶ οὐ
 μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιλεγόμενα, ἃ διδάσκει ἐξῆς λέγων· “**Οὐκ ἔστιν**
ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, οὐκ ἔστιν
εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου. Ἐγώ,
 φησί, προλαβὼν, οὐδὲ περιμείνας, ἵνα μού τις ἐξωθεν τὸ σῶμα κολάσῃ, 15
 ἔλκει πονηρῶ ἑμαυτὸν ἐτιμωρησάμην καὶ τὴν σάρκα μου, δι’ ἧς
 πέπρακταί μοι τὸ ἁμάρτημα, κολάσει παρέδωκα τιμωρούμενος
 ἑμαυτὸν καὶ κολάζων παντοίαις κολάσεσιν”. Τοῦτο γὰρ ἐδήλου καὶ δι’
 ἐτέρων λέγων· “**Ἐταπείνουν ἐν νηστεία τὴν ψυχὴν μου**”, καί· “**Ἡ σὰρξ**
μου ἠλλοιώθη δι’ ἔλαιον”, καί· “**Ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον** 20
μου· ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐκολλήθη τὰ ὀστᾶ μου τῇ σαρκί
μου”, καί· “**Λούσω καθ’ ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν**
στρωμνὴν μου βρέξω”. Οὕτως οὖν καὶ νῦν φησὶν· “**Οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ**
σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου”. **Ἄντι δὲ τῆς ὀργῆς συμφώνως**
ὄ τε Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἀπὸ προσώπου ἐμβριμήσεώς σου 25
ἠρμήνευσαν· ἀπήρκει γὰρ μοι, φησὶν, ἡ ἀπὸ τῶν σῶν θείων γραφῶν
ἐμβριμήσις καὶ ἡ διὰ τοῦ σοῦ προφήτου Νάθαν ἀπειλή, διὸ ἀπὸ
 προσώπου τῆς ἐμβριμήσεώς σου ἑμαυτὸν οὕτως ἐτιμωρησάμην, ὡς

12 Ps. 37,4ab 19 Ps. 34,13b | Ps. 108,24b 20 Ps. 101,5b-6b 22 Ps. 6,7bc 23 Ps.
 37,4a

Trad. text.: h103 h85 h146 h23 h40 h88 h177 Cat 14 a μου² des. Cat (321vb) 16 a τὴν
 inc. Cat (322ra, ευσ) 26 a ἠρμήνευ[... des. h23

10 Χεῖρ] ἀλλὰ καὶ ἡ praem. Cat | μου < Cat | ἵκετεύω] καθικετεύω h146 | ἵκετεύω... 12
 λέγων] < Cat 12 τὰ] διὰ praem. h103 h85 h40 | ἃ + δὴ h146 h23 | Οὐκ... 13 σου <
 h85 13 ἐν manu post. ἐξῆς | τῆ... 14 ἐν < h146 h40^{a,c}. h88 h177, add. in marg. h40^{b,c}.
 τῆς... 14 προσώπου < h23 16 τὴν + γὰρ Cat | μου < h103 17 τὸ ἁμάρτημα] τὰ
 ἁμαρτήματα h85 18 ἑμαυτὸν] ἑαυτὸν h85 h146 h177 | καὶ¹ < h177 | καὶ¹... κολάσεσιν
 < Cat | ἐδήλου καὶ ~ Cat 19 λέγων] λόγων h85 h146 20 ἔλαιον] ἔλεον h85 Cat
 21 φωνῆς] προσώπου Cat | ἐκολλήθη... 24 σου] καὶ ὅσα τοιαῦτα Cat | τὰ ὀστᾶ] τὸ
 ὄστουν h23 24 Ἄντι... ὀργῆς² < h85 25 ὄ τε < Cat | ἐμβριμήσεώς] ἐμβρισεως h146^{a,c}.
 τῆς praem. Cat 26 ἠρμήνευσαν] ἐρμήνευσαν h85 | φησὶν < h103 h85 h146 h40 Cat
 σῶν < h88 27 σοῦ προφήτου] προσώπου Cat | διὸ... 29 εἰρήνην < Cat

κολάσαι τὴν ἑμαυτοῦ σάρκα καὶ τὰ ὀστέα μου μὴ ἔχειν εἰρήνην **ἀπὸ**
30 **προσώπου τῶν ἀμαρτιῶν μου (ἀνθ' οὗ ὁ Σύμμαχος· διὰ τὰς ἀμαρτίας** PG 30, 92
μου).

**Ἵπι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου,
ὥσει φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ.**

Ps. 37,5a-7a

προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου

35 *ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου*

ἐταλαιπώρησα, καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους σφόδρα.

*“Ἐπειδὴ τάδε μοι, φησί, πέπρακται, διὰ τοῦτο ἐταλαιπώρησα, καὶ
κατεκάμφθην ἕως τέλους, καὶ ὄλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην”.*

Διὰ τούτων δὲ παρίστησιν, ἃ πέπονθε, καὶ ὅπως ἑαυτὸν ἐτιμωρεῖτο, οὐ μίαν
40 ἑαυτῷ κατηγορῶν ἀμαρτίαν, ἀλλ' ἀθρόως πολλὰς καὶ τοσαύτας ὡς μηδὲ
ἔνδον κρύπτεσθαι ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, μηδὲ εἶσω τοῦ σώματος λανθάνειν,
ἀλλ' ὑπερβεβηκέναι αὐτοῦ, ὥστε καὶ πᾶσιν αὐτὰς γνωρίζεσθαι. Αὐτὸς γοῦν
ἦν *κατήγορος ἑαυτοῦ ἐν πρωτολογία* καὶ παρὰ τοῖς πᾶσιν, ὡς ἂν
πληρωθεῖη ἐπ' αὐτῷ: *“Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος”*, φθάνων πάντα
45 ἄνθρωπον κατήγορον. Αὐτὸς μὲν ἑαυτὸν κατέκρινε, πᾶν δὲ ἐχθρῶν
ἀπέφραττε στόμα, μὴ ἐχόντων ἕτερόν τι κατ' αὐτοῦ λέγειν. Διδάσκει δὲ ἡμᾶς
ὁ λόγος μὴ κρύπτειν τὰ ἑαυτῶν κακά, μηδὲ ὡσπερ τινὰ μελανίαν καὶ σῆψιν
κατὰ βάθους τῆς ψυχῆς συνέχειν τὰ ἀμαρτήματα, τὴν συνείδησιν
καυτηριαζομένους. Ὡσπερ ἐπὶ τῶν πυρετῶν εἶσω μὲν καὶ κατὰ βάθους
50 χωρῶν ὁ πυρετὸς μείζονα τὴν νόσον ἐργάζεται, προκόψας δὲ εἰς
τοῦμφανὲς ἐλπίδα παρακμῆς ὑποφαίνει· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἂν
γένοιτο.

29 Ps. 37,4b 37 Ps. 37,7ab 43 Prov. 18,17 44 Prov. 18,17

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177 Cat 33 a ἐμέ des. Cat (321rb)

29 ἑμαυτοῦ] ἑαυτοῦ h88 | ἀπὸ ... 31 μου] ἀντὶ δὲ τοῦ ἀπὸ προσώπου τῶν ἀμαρτιῶν μου
ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν διὰ τὰς ἀμαρτίας μου Cat 30 ἀνθ... 31 μου < h88 36 σφόδρα
< h85 h146, exrupn. h40^{p.c.} 40 ἑαυτῷ] ἑαυτὸν h85 | ἀλλ] ἀλλὰ h85 h146 41 ἑαυτοῦ]
οἰκεία h85 42 αὐτοῦ] αὐτὰς h146^{p.c.} | καὶ < h85 43 πᾶσιν + ἑαυτὸν h103 h85 h40 h88
h177 45 μὲν < h146 46 ἀπέφραττε] ἀπέσφαττε h85 | ἕτερόν] ἐτέραν h85 | ἡμᾶς] καὶ
praem. h85 h146 h88 47 μηδὲ] μηδ' h103 h85 49 καυτηριαζομένους] καυτηριαζόμενος
h85 | πυρετῶν] πυρεττόντων h40^{p.c.} | καὶ] γὰρ h103, < h85 h146 h40 | βάθους] βάθος
h85 51 παρακμῆς] παραγμῆς h85

Καὶ ἄλλο δὲ τι διδάσκει περὶ ἑαυτὸν γεγονὸς ὁ Δαβὶδ λέγων· “Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ’ ἐμέ”. Ἐβάρει γὰρ αὐτοῦ τὴν συνειδήσιν τὰ τετολημμένα αὐτῷ, ὡς μὴ δύνασθαι βαστάζειν αὐτὰ δι’ εὐγένειαν καὶ 55 εὐγνώμοσύνην ψυχῆς. Ὁ μὲν γὰρ ἀτεράμνων καὶ ἀπόσκληρος κατὰ τὴν σκληρότητα ἑαυτοῦ καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζει ἑαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, ἐπισπώμενος ἁμαρτίαν ἐφ’ ἁμαρτίας, αὔξων τὰ ἑαυτοῦ κακά· “Ὅταν γὰρ ἔλθῃ ἁμαρτωλὸς εἰς βάθος κακῶν, καταφρονεῖ”, ὁ δὲ εὐγνώμων εἰ καὶ ἅπαξ ποτὲ ὀλισθήσειε κατὰ τινα τοῦ διαβόλου συναρπαγὴν, δεινῶς 60 βαρεῖται τὴν συνειδήσιν ὡς μὴ δύνασθαι σιγᾶν, μηδὲ κρύπτειν τὸ ἑαυτοῦ κακόν. Ἐκ περισσεύματος γοῦν καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὅθεν μὴ φέρων σιωπᾶν, ἐξέφηνε τὰ συνέχοντα αὐτὸν λέγων· “Ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ’ ἐμέ” (δῆλον δέ, ὅτι “αἱ ἀνομίαι μου”), καὶ πάλιν· “Προσώξεσαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου”. 65 “Ἀφροσύνη” δὲ ὀνομάζει τὴν ἄφρονα πράξιν ἐξ ἀφροσύνης γενομένην· πᾶν γὰρ ἁμάρτημα κατὰ ἀφροσύνην γίνεται, ἀρετὴ δὲ οὔσα ἢ φρόνησις πάντα τὰ καθ’ ἑαυτὴνπραπτόμενα ἐπαίνου καὶ ἀρετῆς ἄξια ἀποφαίνει. Ἀλλὰ καὶ ὑγείας ἐστὶ τῇ ψυχῇ ποιητικὰ τὰ κατὰ φρόνησιν γινόμενα, ἢ δὲ PG 30, 93 ἀφροσύνη τραύματα καὶ μώλωπας ἀπεργάζεται. Οἱ μὲν οὖν | ἐπὶ τοῖς 70 ἁμαρτήμασιν ἐπιμένοντες, χαίροντες ἐπ’ αὐτοῖς καὶ ἐνηδόμενοι, χοίροις ἐοίκασιν ἐγκυλιόμενοις βορβόρω· ὁ δὲ εἰς ἅπαξ ὀλισθήσας, ἔπειτα ἀναλαβὼν ἑαυτὸν καὶ τὴν μιαν ἐκείνην πράξιν ὡς δυσώδη καὶ ἀκάθαρτον βδελύσσεται. Τοιοῦτόν τι πεπονθὼς ὁ Δαβὶδ ὑπὸ συναισθήσεως ὑγιοῦς ὁμολογεῖ λέγων· “Προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ 75

53 Ps. 37,5b **56** Rom. 2,5 **59** Prov. 18,3 **62** Matth. 12,34 **63** Ps. 37,5b **65** Ps. 37,6ab **75** Ps. 37,6ab

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177

53 ἑαυτὸν] ἑαυτοῦ h177 **56** ἀτεράμνων] ἀτεράμων h103 h177, + ἤγουν ἀκαταπόνητος in marg. h146 **57** ἑαυτοῦ] αὐτοῦ h85 h177 | καρδίαν] αὐτοῦ praem. h85 **58** ἁμαρτίας] ἁμαρτία h103 h40, ἁμαρτίαις h177 **60** ὀλισθήσειε] ὀλίσθησε h146 **62** γοῦν] οὔν h85 καρδίας] τῆς praem. h177 **65** Προσώξεσαν + καὶ ἐσάπησαν h103 h85 h40^{marg.} **66** ὀνομάζει] οἶμαι praem. h146 **67** πᾶν... ἁμάρτημα] h40^{marg.} | ἢ < h146 | ἢ φρόνησις] φρονήσεως h85 **68** καθ’ ἑαυτὴν] κατ’ αὐτὴν h103 h40, καθ’ αὐτὴν h85 **69** τῇ ψυχῇ < h85 **70** ἐπὶ < h85 h177 **72** δὲ] δ’ h103 h85 h40 **73** καί] οὔτος h146

προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Ἐπει τοίνυν ὑπερήρθησαν αἱ ἀνομίαι μου πληθυνθεῖσαι καὶ τῆς κεφαλῆς ἀνώτεραι γενόμεναι ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμὲ καὶ προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν· τούτου χάριν ἰατρεύων ἑμαυτὸν ἐταλαιπώρησα, καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους· καὶ οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν, 80 οὐδὲ πρὸς βραχεῖαν ὥραν, ἀλλὰ πᾶσαν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην (ἢ κατὰ τὸν Σύμμαχον σκυθρωπὸς περιεπάτου)· οὐκ ἀδιαφορῶν ἐπὶ τῶν πεπραγμένων μοι, οὐδ' οἷα βασιλεὺς ἐπαιρόμενος διὰ τὸ μηδενὶ κριτῆ ὑποκεῖσθαι· διὰ δὲ τὸν σὸν φόβον καὶ τὴν σὴν ἐμβρίμησιν, ὄλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην”.

4

“Ὅτι αἱ ψόαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων,
καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου·
ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα,
ώρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου.

Ps. 37,8a-10b

5 κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου,
καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη.

(Ἄντὶ τοῦ αἱ ψόαι μου ἐνεπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων ὁ Ἀκύλας ὅτι ἐπληρώθησαν αἱ λαγόνες ἀτιμίας, ὁ δὲ Σύμμαχος ὅτι αἱ ψόαι μου ἐπλήσθησαν ἀτιμίας ἐκδεδώκασιν.) Καὶ διὰ τοῦτο εἰς ὑπόμνησιν ἐλθὼν τῆς αἰσχρᾶς καὶ ἀτίμου πράξεως τῷ ἐρρῶσθαι αὐτῷ τὸ τῆς ψυχῆς αἰσθητήριον, ταῦτα ἔλεγε· “Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μύλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου”. Διὰ τί δὲ προσώζεσαν, ἐπάγει λέγων· “Ὅτι αἱ ψόαι

79 Ps. 37,7a 80 Ps. 37,7b 4,11 Ps. 37,6ab 12 Ps. 37,8a

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177

76 μου² < h85 77 πληθυνθεῖσαι πληθυνθῆσαι h85 | ἀνώτεραι] ἀνώτερον h85 78 καί¹ < h85 | ἐσάπησαν] + οἱ μύλωπές μου h88 | ἑμαυτὸν] ἑαυτὸν h85 79 οὐδὲ] οὐ h103 h85 h146 h40 | ἡμέραν] ὥραν h85 h146 h177 81 ἢ < h85 h40^{a.c.} h177 4,1 ψόαι] ψύαι h103 h85 h88 h177 7 ψόαι] ψύαι h103 h85 h88 h177 | ἐνεπλήσθησαν] ἐπλήσθησαν h85 h146 | ὁ < h85 h177 8 ἐπληρώθησαν] + μου h40^{p.c.} | αἱ¹] οἱ h85 ψόαι] ψύαι h103 h85 h88 h177 9 διὰ] ὁ διὰ h146 h177 | τοῦτο] τούτων h146 h177 ὑπόμνησιν] ἀνάμνησιν h85 11 ταῦτα] ταῦτ' h40 12 ψόαι] ψύαι h103 h85 h88 h177

μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων” (ἢ αἱ λαγόνες μου ἀπιμίας)· ἤνιξατο δὲ διὰ τούτων τὸ εἶδος τῆς αἰσχροῦς πράξεως. Εἶτα ἑαυτὸν ἀνακτώμενος ἔλεγεν· “Οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τῇ σαρκί μου”.

15

“Ἐπειδὴ γὰρ αἱ ψοαὶ μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων, διὰ τοῦτο, φησίν, εἰς μετάνοιαν τῶν πεπραγμένων ἐλθῶν τὴν ἑμαυτοῦ σάρκα κολάζω καὶ τιμωροῦμαι, διό φημι· Οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τῇ σαρκί μου· ὡς ἂν δυνηθεῖη ποτὲ κατορθώσας εἰπεῖν· Εἰ καὶ ὁ ἕξω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, ἀλλ’ ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται”. Καὶ ἀνωτέρω δὲ ἔλεγεν· “Οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τῇ σαρκί μου”, 20 καὶ· “οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου”. Εἶτα ἐπάγει· “Ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφοδρά”. Τοῦτο δὲ ἐτέρως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδήλου φήσας· “Ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους”. Ἴδιον ἀνδρῶν συνειδητῶν τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι ἐπὶ τοῖς κατὰ πρόληψιν καὶ συναρπαγῆν ἀμαρτανομένους, ἀλλ’ αἰδεῖσθαι καὶ ἐρυθριᾶν καὶ τὴν συνείδησιν πλήττεσθαι 25 καὶ ταπεινοῦσθαι.

PG 30, 96 Ὁ μὲν γὰρ Δαβιδὸς πρὸς τούτοις ἐπιλέγει· | “Ὡρυόμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου (ἢ κατὰ τὸν Ἀκύλαν ἐβρυχώμην ἀπὸ βρυγμοῦ τῆς καρδίας μου)· οὐ γὰρ ἵνα τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαι, τοῖς χεῖλεσιν ἐξομολογοῦμαι, ἔνδον δὲ ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄμμα μύων σοὶ μόνω τῷ 30 βλέποντι τὰ ἐν κρυπτῷ τοὺς ἑμαυτοῦ στεναγμοὺς ἐπιδεικνύω ἐν ἑμαυτῷ ὠρυόμενος. Οὐδὲ γὰρ μακρῶν μοι λόγων χρεία ἦν πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν· ἀπήρκει γὰρ οἱ στεναγμοὶ τῆς καρδίας μου πρὸς ἐξομολόγησιν καὶ οἱ ἀπὸ βάθους ψυχῆς πρὸς σὲ τὸν θεὸν ἀναπεμπόμενοι ὄδυρμοί. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιθυμία καλὴ οὕσα ἐναντίον σου ἦν, κύριε, καὶ αὕτη δὲ ἦν ἡ περὶ τῆς 35 ἑμαυτοῦ σωτηρίας. Ὅτε μὲν γὰρ κακῶν γέγονα ἐπιθυμητής, οὐκ ἐναντίον σου ἦν ἡ ἐπιθυμία μου· νυνὶ δέ, ὅτε πάντα πράττω ταπεινούμενος καὶ

15 Ps. 37,4a 18 Ps. 37,4a 19 2Cor. 4,16 20 Ps. 37,4a 21 Ps. 37,4b | Ps. 37,9b
23 Ps. 37,7a 27 Ps. 37,9b

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177

13 αἰ] οἱ h85 16 ψοαῖ] ψοαὶ h103 h85 h88 h177 21 Εἶτα] εἶτ' h85 | ἐπάγει] ἐπιλέγει h103 h85 h146 h40 h88 h177 22 ἐτέρως < h85 h177 23 Ἴδιον + δὲ h146 28 ἢ...29 μου < h146 | ἐβρυχώμην] καὶ praem. h40^{a.c.}, canc. h40^{p.c.} 29 πολλοῖς] πολλοῖς h177 φανερόσ] φανερώσ h85 h40 30 ἐν < h177 31 ἐπιδεικνύω] ὑποδεικνύω h88 | ἑμαυτῷ] ἐμοὶ h146 h177 33 ἀπὸ] ἐκ h88 35 αὕτη] αὐτὴ h85 | ἡ περὶ] ὑπὲρ h85 37 ὅτε] ὅταν h177 | πάντα] h40^{margin}. | καὶ...38 ὠρυόμενος < h177

ώρυόμενος ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου καὶ σοῦ τοῦ θεοῦ σωτῆρος καὶ
ἰατροῦ τυχεῖν ἐπιθυμῶν ἐναντίον σου ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία μου, καὶ τὴν αἰτίαν
40 τῶν ἐμῶν στεναγμῶν οὐκ ἀγνοεῖς. Οἶσθα γάρ, ὅτι πρέποντα τῇ σου
φιλανθρωπία στεναγμὸν ἀναπέμπω· ἐπεὶ μὴ βούλη τὸν θάνατον τοῦ
ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ.

5

Διό φημι·

καὶ ὁ στεναγμός μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη.

Ps. 37,10b-13c

ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου,

καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ.

5 *οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν,*

καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν·

καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου,

καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι ἐλάλησαν ματαιότητος

καὶ δολιότητος ὅλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν”.

10 **Προεπισημνήμενος ἐν τῇ προγραφῇ, ὡς ἄρα εἶη εἰς ἀνάμνησιν,
εἰκότως ἀναπέμπεται, καὶ τῇ μνήμῃ τὰ πάλαι αὐτῷ συμβεβηκότα
ἐπαναλαμβάνει. Διδάσκει δὲ ἐν οἷς γέγονεν ἐν τῷ τῆς ἀμαρτίας
ὀλισθήματι περιπεσῶν, οὗ χάριν καὶ τὴν πᾶσαν ποιεῖται
ἐξομολόγησιν· “Ἐταλαιπώρησα οὖν καὶ κατεκάμφθην, καὶ σκυθρωπάζων
15 ἐπορευόμην, καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ὠρυόμενος ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας**

39 Ps. 37,10a **5,14** Ps. 37,7ab **15** Ps. 37,9ab

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177 **10** a Προεπισημνήμενος inc. Cat (325ra,
eυσ, praem. νοήσει δὲ καὶ οὕτως Cat)

38 σοῦ τοῦ] τοσοῦτου h177 | σωτῆρος] καὶ praem. h146 **40** σου] σῆ h103 h85 h40
h177 **41** μῆ] οὐ h88

5,7 ἐξεβιάζοντο] ἐξεβιάσαντο h85 **10** εἰς ἀνάμνησιν] ἡ ἀνάμνησις h177

11 ἀναπέμπεται] ἀναπεμπάζεται Cat | τῇ μνήμῃ < Cat | πάλαι] παλαιὰ h85 h146^{a,c}.

12 ἐπαναλαμβάνει] ἐπαναλαμβάνων h146 | ἐν² < h85 **13** ὀλισθήματι] ὀλισθω Cat

14 Ἐταλαιπώρησα... **16** μου¹ < Cat | οὖν < h177

μου. Εἰς πάντα ταῦτα ἐλήλυθα· ἐπειδὴ γὰρ καιρῷ τινι ἡ καρδία μου ἐταράχθη, καὶ ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχὺς μου, καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ". Κατὰ γὰρ τὸν τῆς ἁμαρτίας καιρὸν οὐ μικρὰν ὑπέμεινεν αὐτοῦ ταραχὴν τὸ διανοητικὸν συγχυθὲν καὶ σκοτωθὲν ὑπὸ τῆν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντος ὡς καὶ εἰς ἀφροσύνην 20
 πεσεῖν. Διὸ καὶ ἀνωτέρω ἔλεγε· "Προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μῶλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου". Ἐταράχθη τοίνυν ἡ καρδία αὐτοῦ, ὅτε ἐν ἀφροσύνῃ ἐγεγόνει, καὶ τῆς μὲν κατὰ τὴν φρόνησιν ἀρετῆς ἐξέπιπτεν, ἔργα δὲ ἀφροσύνης ἔπραττε. Τότε δὲ καὶ ἐγκατέλιπεν αὐτὸν 25
 ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, οὐκέτι γὰρ οἶός τε ἦν λέγειν· "Πάντα | ἰσχύω ἐν τῷ 25
 ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ", νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ ἐξατονήσας. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κατορθούων τὸ πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής· ἐπὶ δὲ τῶν νικωμένων ἡ σὰρξ κατεπαίρεται καὶ κατισχύει, ἀτονεῖ δὲ καὶ ἐξασθενεῖ ἡ ψυχὴ. "Τότε οὖν, φησὶν, ὅτε ἡμάρτανον, ἡ καρδία μου ἐταράχθη καὶ ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχὺς μου, καὶ ἄλλο τι χαλεπὸν περὶ ἐμὲ γέγονεν. Τὸ 30
 γὰρ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου (τοῦτο δὲ ἦν τὸ προφητικὸν πνεῦμα, τὸ φωτίζον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς τὴν ὄρασιν) καὶ αὐτὸ οὐκ ἦν μετ' ἐμοῦ, καταλείψαν με καὶ ἀναχωρήσαν, ἐπεὶ εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεω ἁμαρτίας· ἅγιον γὰρ πνεῦμα παιδείας φεύζεται δόλον, καὶ ἀπαναστήσεται ἀπὸ 35
 λογισμῶν ἀσυνέτων". Ἀναχωρήσαν τοίνυν ἀπ' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔρημον αὐτὸν καταλέλοιπε μετὰ τὸ ταραχθῆναι αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ

16 Ps. 37,11ab 21 Ps. 37,6ab 25 Philip 4,13 27 Matth. 26,41 29 Ps. 37,11a 31 Ps. 37,11b 33 Sap. 1,4-5

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177 Cat

16 Εἰς...ταῦτα] εἰς ταῦτα γὰρ πάντα Cat | ἐλήλυθα + φησιν Cat | ἐπειδὴ γὰρ] ἐπειδὴπερ Cat | γὰρ < h146 h177 18 ἔστι] ἦν Cat 19 διανοητικὸν] νοητικὸν h146 γρ. καὶ...20 σκοτωθὲν in marg. h146 21 Διὸ...24 ἐξέπιπτεν < Cat 24 ἔργα] ἔργω h85 ἔργα...ἔπραττε] καὶ πράττειν ἀφροσύνης ἔργα Cat 26 με Χριστῷ < h85 | Χριστῷ < h177 Cat 27 Ἐπὶ] ἐπεὶ h85 | Ἐπὶ...30 μου < Cat 28 ἐπὶ] ἐπεὶ h85 | κατισχύει] ἰσχύει h85 30 ἄλλο τι] ἄλλο δὲ τι φησὶν Cat | τι < h85 32 τῆς...ὄρασιν] τὴν τῆς ψυχῆς ὄρασιν h146 33 ἐπεὶ] ἐπειδὴ h146 35 πνεῦμα < Cat | παιδείας] γρ. σοφίας h103 ἀπαναστήσεται] ἐπαναστήσεται h85 h146 h177 36 Ἀναχωρήσαν...39 εἴασεν < Cat τοίνυν...αὐτοῦ] αὐτοῦ τοίνυν h85 | ἀπ] ἀπ' < h103 h177 37 καταλέλοιπε] κατέλιπε ed.

ἐξατονῆσαι αὐτοῦ τὴν ἰσχύν· τότε γὰρ καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔρημον αὐτὸν εἶασεν.

- 40 **Ἄλλα καὶ οἱ πρότερον αὐτοῦ φίλοι καὶ οἱ πλησίον αὐτοῦ, οἱ τὸν πάντα χρόνον αὐτῷ συνόντες, ἔασαντες αὐτὸν μακρόθεν ἔστησαν οὐκέτι αὐτῷ συνεῖναι βουλόμενοι, πόρρωθεν ἀποκλαιόμενοι, ὡς ἔοικε, φίλου συμφορὰν. Τίνες δὲ ἦσαν, ἀλλ' ἢ οἱ ἐπὶ τοῖς προτέροις αὐτοῦ ἀγαθοῖς χαίροντες ἄγγελοι, δηλαδὴ ἀγαθοὶ καὶ λειτουργοὶ θεοῦ,**
- 45 **τῇ τῶν ἀνθρώπων συγχαίρειν εἰωθότες σωτηρία;** Εἶ γε ἐπὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι ἐν τοῖς οὐρανοῖς χαρὰ γίνεται· *“Καὶ παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν”*. Καὶ οὗτοι οὖν πάντες οἱ τοῦ Δαβὶδ φίλοι κατὰ τὸν τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ καιρὸν ἀνεχώρουν ἀποστρεφόμενοι· οὐ μὴν πάντῃ αὐτὸν κατελίμπανον, μακρὰν δὲ ἐστῶτες ἐπέστενον. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸ
- 50 διδάσκει λέγων· *“Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν, καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν. Ὡν μακρὰν μου γενομένων ἄλλοι τινὲς οἱ τὴν ἁμαρτίαν ἐνεργοῦντες πλησίον μου γενόμενοι ἐξεβιάζοντο καὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς κατέπαιζον”*. Διὸ ἐπιλέγει· *“Ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου, καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι*
- 55 *ἐλάλησαν ματαιότητος καὶ δολιότητος ὅλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν. Πάλαι γὰρ οὗτοι διψῶντες τοῦ ἐμοῦ αἵματος καὶ ἐκ μακρῶν χρόνων εὐχόμενοι θεάσασθαί μου τὴν πτώσιν, ὡσανεὶ καιροῦ λαβόμενοι, ὅτε εἶδον καταλείψασάν με τὴν ἰσχύν μου καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου*

41 Ps. 37,12b 45 Luk. 15,7 46 Ps. 33,8 50 Ps. 37,12ab 54 Ps. 37,13abc

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177 Cat

38 γὰρ < h177 40 οἱ² < Cat 41 πάντα] σύμπαντα Cat | μακρόθεν] ἀπὸ praem. h40 42 βουλόμενοι] δυνάμενοι Cat | πόρρωθεν ἀποκλαιόμενοι < h85 | ἀποκλαιόμενοι] ἀποκλαόμενοι (!) Cat 43 ἔοικε] οἰκείου Cat | δὲ] δ' Cat | ἦσαν + οὗτοι Cat | ἢ < h85 h177 44 αὐτοῦ ἀγαθοῖς ~ Cat | χαίροντες] συγχαίροντες h85 h177 | θεοῦ] τοῦ praem. h85 45 συγχαίρειν < h85 | συγχαίρειν εἰωθότες] ~ h88 | Εἶ... 51 ἔστησαν² < Cat | ἐπὶ + ἐνὶ h103 h40^{margin}. 48 τῆς < h85 49 πάντῃ < h85 | κατελίμπανον] ἐγκατελίμπανον h85 | μακρὰν... ἐπέστενον < h85 | αὐτὸ] αὐτὸς h85 h146 h177 51 καὶ ἔστησαν < h103 h88 | μακρὰν] μακρῶν Cat 52 οἱ < Cat 53 Διὸ... 55 ἐμελέτησαν < Cat | ἐπιλέγει] καὶ ἐπιλέγει h177, ἐπάγει λέγων ed. 54 τὴν... ζητοῦντες²] < h88 h40^{a.c.}, marg. h40^{p.c.} 57 εὐχόμενοι] γλιχόμενοι h103 58 εἶδον] εἶδαν h85 | καταλείψασάν] καταλειποῦσαν Cat | καταλείψασάν με] κατέλειψαν h177

ἀναχωρήσάν μου, τοὺς τε φίλους μου καὶ τοὺς πλησίον μου μακράν μου γενομένους, παραχρήμα ἐπιπηδῆσαντες ἐξεβιάζοντο τὴν ψυχὴν 60 μου, καὶ ὡς ἂν ἐθελόκακοι, ἐλάλησαν ματαιότητος, ἔνδον ὑποβάλλοντές μου τῇ ψυχῇ ματαίους λόγους, ἀλλὰ καὶ σὺν δόλῳ θέλγοντες καὶ ἀπατῶντες, ὡς ἐπὶ ἀγαθοῖς ἐδελέαζον καθέλκοντές με εἰς τὴν ἁμαρτίαν”.

6

Διὸ ἐπάγει·

Ps. 37,13c-15b “καὶ δολιότητος ὄλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν.
PG 30, 100 | ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον
καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ
καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων
καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς.

5

Ἐπειδὴ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου εὗρον αὐτήν, εἴθ’ εὐρόντες κατέπαιζον, ἐπέβησαν δὲ ἐπιτωθάζοντες τοῖς ἐμοῖς κακοῖς· εἶτα ἐλάλουν ματαιότητος καὶ δολιότητος ὄλην τὴν ἡμέραν, ἐπὶ τούτοις ἐγὼ ἔρημος γεγονὼς τῶν ἑμαυτοῦ φίλων, οὐδὲν εἶχον λέγειν, αἰσχύνης πεπληρωμένος· διὸ ὡσεὶ 10 κωφὸς οὐκ ἤκουον, ἀλλ’ ὁ πάλαι λογιώτατος καὶ τῇ παρουσίᾳ σοφία σεσοφισμένος γέγονα ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἀκούων καὶ ὡς ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ. Οὐδεὶς γάρ μοι λόγος ἦν πρὸς ἀπολογίαν, οὐδ’ εἶχόν τινα τοῖς ἐχθροῖς προσφθέγγεσθαι, ἅπαξ ὑπ’ αὐτῶν νενικημένος. Ἄλλ’ ἤμην ὡς ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ 15

61 Ps. 37,13b 6,15 Ps. 37,15ab

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177 Cat 14 a νενικημένος des. Cat (326ra)

59 μου² < Cat | μου³ < Cat 60 μου < Cat 62 τῇ ψυχῇ] τὴν ψυχὴν h146 h177 Cat
λόγους] λογισμούς Cat 63 θέλγοντες] θέλοντες p.c. h88 | με < h85
6,1 Διὸ...2 ἐμελέτησαν < Cat | ἐπάγει] ἐπιλέγει h85 h146 h177 7 κατέπαιζον]
κατέπαιξαν h85 8 δὲ < h146 | ἐπιτωθάζοντες] ἐπιθωπάζοντες h85 | εἶτα] εἶτ’ h40
9 τούτοις + φησιν Cat | ἐγὼ...10 φίλων < Cat 10 διὸ...13 αὐτοῦ < Cat 11 οὐκ...12
ἀκούων < h146 12 οὐκ ἀκούων < h85 h40 h88 h177 | οὐκ²] οὐλοῦκ h103

έλεγχμούς. Ἐλεγχόμην γὰρ αὐτός, ἀλλ' οὐκ ἤλεγχον, οὐδὲ εἶχον παρρησίαν
αἰσχύνῃ κεκαλυμμένος.

Ἵτι ἐπὶ σοί, κύριε, ἤλπισα·

σύ εἰσακούσῃ, κύριε ὁ θεός μου.

Ps. 37,16a-17b

20 ὅτι εἶπον· μήποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθροί μου·

καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου, ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλορρημόνησαν.

Τὰ δὴ συμβεβηκότα μοι ταῦτα· διὸ γέγονα ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἀκούων καὶ
ὡς ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἔχων
έλεγχμούς, διὸ οὐδὲν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἔλεγον ὡς ἂν ὑπ' αὐτῶν

25 νενικημένος. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἀπέγνων ἑμαυτοῦ· συνῆγον δὲ πάλιν
ἑμαυτὸν τῆς μὲν ἁμαρτίας ὡς θανάτου ἀποτηδῆσας, τοῖς δὲ τῆς
ἐξομολογήσεως φαρμάκοις τὸ ἑμαυτοῦ ἔλκος ἰώμενος, καὶ τοὺς
προσοζέσαντάς μοι μώλωπας ἀπὸ τῆς ἀφροσύνης μου θεραπείας τυχεῖν
ἀξιῶ. Διὸ ἐπὶ σοί, κύριε, ἤλπισα, οὐ γὰρ ἑμαυτῷ θαρρῶν, οὐδὲ ἄλλην

30 τινὰ ἐλπίδα θέμενος πρὸ ὀφθαλμῶν ἢ σὲ τῆς ἰάσεως ὑπέγραφον
ἑμαυτῷ. Ἐπειδὴ οὖν ἤλπισα, κύριε (ἢ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει), διὰ
τοῦτο εἰσάκουσον, ὅτι θελητῆς ἐλέους εἶ σύ καὶ οὐ βούλει τὸν θάνατον
τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ. Διότι ἤλπισα ἐπὶ σέ, ἰκετεύω
τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας ἐπιτυχεῖν, μή ποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθροί
35 μου.

27 cf. Ps. 37, 6 29 Ps. 37,16a 31 Rom. 5,5 | Rom. 5, 5 | Ezech. 18,23/32; 33, 11
34 Ps. 37,17a

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177 29 a οὐ inc. Cat (326vb, ευσ)

16 Ἐλεγχόμην] ἐλεγχόμην h85 22 δὴ] μὲν h103 23 ὡς] ὡσεὶ h146 25 τοῦτο] τὸ
h85 | ἑμαυτοῦ... πάλιν < h85 | συνῆγον... 26 ἑμαυτὸν] < h40^{a,c}, marg. h40^{p,c}.
26 θανάτου] θάνατον h85 h146 27 ἑμαυτοῦ] ἑαυτοῦ h85 h146 h177 29 ἀξιῶ] ἀξιῶν
h146 h88 h177 | οὐ] οὐκ Cat | γὰρ < Cat | οὐδὲ] οὐδ' Cat 30 ἐλπίδα... ὀφθαλμῶν]
πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος ἐλπίδα Cat | θέμενος] θεώμενος h177 | ἢ] εἰς h85
ὑπέγραφον] ἐπέγραφον h177 31 Ἐπειδὴ] ἐπεὶ Cat | οὖν] ἐπὶ σοὶ h85, + ἐπὶ σοὶ h88
h177, + ἐπὶ σέ Cat | ἤλπισα κύριε ~ h85 h177 | καταισχύνει] καταισχύνεται h85 h177
32 εἰσάκουσον] εἰσακούσεται h85, εἰσάκουσαι h177, εἰσακούσῃ Cat | σύ < Cat
βούλει] θέλεις Cat 33 Διότι] διὸ h85 | ἤλπισα] ἐλπίσας Cat 34 βοηθείας] θεραπείας
Cat | ἐπιτυχεῖν] τυχεῖν h85 h177 Cat

Οὕτω μὲν γὰρ παντελῶς ἐχάρησαν, ἐπιχαροῦνται δέ, εἰ μὴ
τύχοιμι τοῦ σοῦ ἐλέους· ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπιχαρείησάν μοι οἱ ἐχθροί μου οἱ
ἤδη καὶ πρότερον ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου
μεγαλορρημονήσαντες, ἐπὶ σὲ κατέφυγον καὶ φημι· *Μὴ*
καταισχυνθείην εἰς τὸν αἰῶνα, μηδὲ καταγελασάτωσάν μου οἱ ἐχθροί μου. 40

Καὶ πάλιν φημί· Πρὸς σέ, κύριε, κεκράξομαι, μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ,
μὴ ποτε παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ καὶ ὁμοιωθήσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς
PG 30, 101 Λάκκον. Καὶ τὰ λοιπὰ ἐν τοῖς ἐτέροις | ψαλμοῖς διαφόρως μοι λελεγμένα ἐν
τῇ πρὸς σὲ ἰκετηρία συνάγων τῆς παρὰ σοῦ βοηθείας τυχεῖν ἀξιῶ. Εἰ γὰρ
καὶ τὰ μάλιστα σαλευθηναί μου συνέβη τοὺς πόδας, καθ' ὃν καιρὸν ἡ 45
καρδία μου ἐταράχθη καὶ ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου καὶ τὸ φῶς τῶν
ὀφθαλμῶν μου οὐκ ἦν μετ' ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ πάντη περιετράπην, οὐδὲ
πτῶμα ἔπεσον τοιοῦτον, οἷον οἱ ἀποστάται γενόμενοι. Ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ
ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐν τῷ σαλευθῆναι τοὺς πόδας μου, ἐπ' ἐμὲ
ἐμεγαλορρημόνησαν οἱ ἐχθροί μου, ἵνα μὴ μειζόνως ἐπικροτήσωσι κατ' 50
ἐμοῦ, ἐπὶ σὲ κατέφυγον ὡς ἐπὶ λιμένα σωτηρίας, τὸν καὶ τὰ ἀνίατα παρὰ
ἀνθρώποις τῆς ψυχῆς πάθη ἴασασθαι δυνάμενον”.

7

Ps. 37,18a-19b Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος,
καὶ ἡ ἀλγηδῶν μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.
ὅτι πῆν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελάω
καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας μου.

39 Ps. 30,2a 40 Ps. 24,2b 41 Ps. 27,1bcde 45 Ps. 37,11 49 Ps. 37,17

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177 Cat 48 a γενόμενοι des. Cat (327ra)

36 γὰρ < h85 37 ἐπιχαρείησάν μοι] ἐπιχαρεῖ ἐν μοι Cat 38 καὶ < h85 40 μηδὲ...47
ἀλλ < Cat | μου¹] με h85 43 λελεγμένα] λεγόμενα h146 44 παρὰ σοῦ] παρούσης h85
h146 h88 h177 | τυχεῖν < h103 45 καὶ τὰ] bis h40 | μάλιστα + συνέβη h177 | συνέβη
< h177 | πόδας + μου συνέβη h85 47 οὐ + γὰρ Cat 48 ἀποστάται + μου h85
7,2 ἀλγηδῶν + δὲ h177 3 ὅτι...11 διαπαντός < h177

5 Καταρχὰς εἰπὼν· “Μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με”, ἐπὶ τοῦ παρόντος φησὶν· “Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος”. Οὐκοῦν τὴν μὲν ὀργὴν παραιτεῖται καὶ τὸν θυμὸν, ἔτοιμος δὲ μαστίζεσθαι εἶναι λέγει· οἶδε γὰρ, ὅτι ὄν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὄν παραδέχεται. Διὸ καὶ ἔφερε γενναίως τὰς μάστιγας τὰς διὰ τῶν ἐπαλλήλων συμφορῶν μετὰ τὸ 10 ἀμάρτημα συμβεβηκυίας αὐτῷ, ἃς ἡ ἱστορία τῶν Βασιλειῶν περιέχει.

Καὶ ἡ ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός.

Ps. 37,18b

Οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ λήθην ποιοῦνται τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων ἀδιαφοροῦντες ἐπ’ αὐτοῖς καὶ καταφρονοῦντες, ὡς μηδεμιᾶς ἐκδικήσεως γενησομένης· ὁ δὲ τὸ δικαστήριον τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν διαπαντός 15 ἔχων καὶ πεπεισμένος, ὅτι πάντες παρασησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ὃ ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε φαῦλον· ἐν ἀγωνίᾳ καθέστηκε πάντοτε καὶ τὴν ἀλγηδὼνα τὴν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, ταύτην ἰάσασθαι φροντίζων, αὐτὸς ἑαυτοῦ κατηγορεῖ διὰ τῶν πρὸς τὸν θεὸν ἐξομολογήσεων. Διὸ φησὶν· “Ἡ ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου 20 ἐστὶ διαπαντός, ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελῶ καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας μου”. Πιστῆς δὲ ψυχῆς καὶ ἀκριβῶς πεπεισμένης περὶ τῆς κρίσεως τοῦ θεοῦ τυγχάνουσιν αἱ τοιαῦτα φωναί.

*Οἱ δὲ ἔχθροί μου ζῶσι καὶ κεκραταίωται ὑπὲρ ἐμέ,
καὶ ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδίκως·*

Ps. 37,20a-23a

25 *οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν
ἐνδιέβαλλον με, ἐπεὶ κατεδίωκον ἀγαθωσύνην,
μὴ ἐγκαταλίπῃς με, κύριε·
ὁ θεός μου, μὴ ἀποστής ἀπ’ ἐμοῦ·
πρόσχες εἰς τὴν βοήθειάν μου, κύριε τῆς σωτηρίας μου.*

7,5 Ps. 37,2a 6 Ps. 37,18a 7 Prov. 3,12; Hebr. 12,6 14 2Cor. 5,10 19 Ps. 37,18b-19b

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177

7 ἔτοιμος] ἐπὶ h85 | ὅτι h146^{p.c.} 9 τὰς² < h85 12 μὲν < h85 14 γενησομένης] γενομένης h177 | διαπαντός... 15 ἔχων ~ h85 16 κομίσῃται ἕκαστος ~ h85 | ὃ] ἄ h103 h40 17 τὴν² < h85 19 τὸν < h146 h177 22 τυγχάνουσιν] διαπαντός praem. h88 25 κακὰ] πονηρὰ h103 h40 26 ἀγαθωσύνην] δικαιοσύνην h85

Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ μέμνηται τῶν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν αὐτὸν 30
κατασυράντων, ἰκετεύει τε καὶ παρακαλεῖ μὴ ἀποστῆναι αὐτοῦ τὸν κύριον.
PG 30, 104 Ἐώρα γὰρ τοὺς ἐχθροὺς ἐπὶ καὶ νῦν περὶ αὐτὸν ἐστῶτας | καὶ ἐπικειμένους,
μηδὲ τῆ προτέρα κατ' αὐτοῦ τόλμη ἀρκουμένους. Διὸ ἀγωνιῶν, μὴ καὶ
δεύτερον τοῖς αὐτοῖς περιπέσει, σφόδρα ἐγρηγορότως φησίν· “Οἱ δὲ ἐχθροί
μου ζῶσιν”. Οὐ γὰρ τεθνήκασιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνεργήσαντες παρήλθον, διὸ 35
γέγραπται· “Μὴ μακαρίσης ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ”.

“Ζῶσιν, ἀλλὰ καὶ κεκραταίωvται πλείους ὄντες ὑπὲρ ἐμέ, ἐπληθύνθησαν
γὰρ οἱ μισοῦντές με, καὶ οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν· οἵτινες
οὔπω καὶ νῦν παύονται ἐνδιαβάλλοντές με, ἐπεὶ τὴν ἀγαθὴν καὶ σωτήριον
ὁδὸν μεταδιώκω, διαφθονούμενοί μου τῆ σωτηρία. Τούτου χάριν ἰκετεύω 40
καὶ δέομαι· Μὴ ἐγκαταλίπης με, κύριε, μόνος γὰρ πρὸς τοσοῦτους οὐχ οἶός
τ' ἂν εἶην ἀντέχειν. Σὺ οὖν, ὁ θεός μου, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ, πάρεσο δὲ
μοι βοηθός καὶ φύλαξ τῆς ἐμῆς σωτηρίας”.

34 Ps. 37, 20a 36 Sir. 11,28 37 Ps. 37, 20a-21b 41 Ps. 37, 22ab

Trad. text.: h103 h85 h146 h40 h88 h177

33 μηδὲ] καὶ praem. h103 37 Ζῶσιν] οὐ μόνον praem. h40^{margin} 38 με + ἀδίκως h85
39 ἐπεὶ] ἐπὶ h88 | καὶ σωτήριον] τῆ σωτηρία h85 40 ὁδὸν μεταδιώκω ~ h177
μεταδιώκω] μεταδιώκων h146 h88 | τῆ σωτηρία] τὴν σωτηρίαν h146 h177 42 τ] τε
h146 h177 43 σωτηρίας + ΕΙΣ Τ(ΟΝ) ΛΖ' ΨΑ(ΛΜΟΝ) h103, + ὅτι σοὶ πρέπει δόξα εἰς τοῦς
αἰῶνας. ἀμήν h40^{a.m.}